

نزول دفعی معارف کلی قرآن در شب قدر

علوی‌مهر معتقد است که معارف کلی قرآن با نزول دفعی در شب قدر بر قلب پیامبر نازل شده و از جنس معنا و معارف غیرکلامی بوده است.

علوی‌مهر معتقد است که معارف کلی قرآن با نزول دفعی در شب قدر بر قلب پیامبر نازل شده و از جنس معنا و معارف غیرکلامی بوده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین علوی‌مهر، رئیس انجمن قرآن‌پژوهی حوزه علمیه در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، در پاسخ به این پرسش که نزول قرآن در ماه رمضان دفعی و یا تدریجی بوده است؟ تشریح کرد: در این خصوص معرکه آراء وجود دارد، اجمالاً طبق قول معروف و مشهور که البته خود آن نیز روایت‌های متفاوتی دارد، قرآن یک نزول تدریجی و یک نزول دفعی دارد. دو نظریه اینجا وجود دارد، یکی اینکه آغاز نزول قرآن در همین شب (شب قدر) بوده است و قول دیگر، تنها نزول تدریجی را صادق می‌داند و قائل به نزول دفعی نیست.

وی در تبیین این اقوال گفت: این قول می‌گوید شب قدر شب آغاز نزول تدریجی است، اما قول اول که شیعه بر آن استوار است، می‌گوید ۲۷ رجب بعثت است و همراه با آغاز نزول تدریجی و آیات اول سوره علق است. در اینجا سوالی که مطرح می‌شود، این است که چطور قرآن در سوره قدر می‌گوید ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم؟ در پاسخ گفته می‌شود که مراد نزول دفعی است. دیدگاه غیر مشهور نزول دفعی را نمی‌پذیرد و معتقد است که این آیات هم مربوط به نزول تدریجی است. قول دیگری می‌گوید آغاز نزول تدریجی هم شب قدر است و شب ۲۷ رجب را به عنوان آغاز نزول تدریجی قبول ندارند و آن را شب اعلام نزول تدریجی می‌داند.

علوی‌مهر با بیان اینکه معنای نزول دفعی هم مورد اختلاف مفسران است، بیان کرد: علامه طباطبائی معتقد بود که نزول دفعی این است که مفاهیم کلی بر قلب پیامبر نازل شده و طبق حوادثی که روی می‌داده نزول تدریجی بوده است، پس معارف کلی که بر قلب پیامبر در یک شب نازل شده، نزول دفعی است و اینکه طبق زمان‌های مختلف و هر چند روز و سالی آیاتی نازل می‌شد، نزول تدریجی بوده است.

رئیس انجمن قرآن‌پژوهی حوزه ادامه داد: در نزول دفعی ما دیگر تفکیک سوره‌ها و آیات را نداریم که قرآن ۱۱۴ سوره و ۶۲۳۶ آیه باشد. در نزول تدریجی بود که قرآن به صورت سوره‌ها و آیات درآمد. اگر بخواهم جمع‌بندی کنم، طبق یک قول ما اصلاً نزول دفعی نداریم و آیات مربوط به شب قدر، آغاز نزول قرآن را می‌گویند، اما طبق قول مشهورتر ما دو نزول دفعی و تدریجی داریم که نزول تدریجی از ۲۷ رجب آغاز می‌شود که در واقع بعثت با آن شروع شده و تا آخرین آیات این فرایند ادامه داشته است. اما شب قدر نزول دفعی قرآن است که یک معنایش نزول معارف کلی بر قلب پیامبر است.

این مدرس علوم قرآنی در پاسخ به این پرسش که آیا ماهیت معارف کلی قرآن کلامی است و یا از جنس شهود؟ گفت: طبق نظر علامه جنس نزول دفعی از مقوله الفاظ نیست بلکه معناست. در نزول دفعی معناها در دل پیامبر نازل شده است. اینکه تبدیل به الفاظ شده باشد و حکم خاصی را بگوید، نبوده، اما به صورت کلی اینکه احکامی وجود دارد که آنها را بیان می‌کرده و در واقع معارف کلی قرآن که شامل اخلاق، عقاید و مسائل احکام می‌شد را بدون فروغ در بر می‌گرفت. البته نظرهای دیگری هم هست مثلاً فخر رازی معتقد است که یک سری آیات در شب قدر مختص به همان سال در آسمان چهارم یا در بیت‌المعمور نازل می‌شد، بعد طبق حوادثی که رخ می‌داد، آیات تبدیل به الفاظ و برای مردم نازل می‌شد که یک معنای دیگر است یا بیان شده است که کلاً قرآن در آسمان چهارم نازل شده است و به مرور زمان آیه آیه بر پیامبر نازل شده است. این تقریر دیگری است و البته تقریرها در این زمینه بسیار است، اما شاید معنای علامه زیباترین تقریر برای نزول دفعی باشد.

وی در پاسخ به این پرسش که کارکرد نیت کردن در روزه‌داری چیست؟ گفت: دو نکته در رابطه با کارکرد نیت می‌توان مطرح کرد. نکته اول این است که این عملی که من می‌خواهم انجام دهم چیست؟ در واقع نیت پیوند میان انسان و عملی است که در نیت تحقق می‌یابد. اگر من بخواهم عملی را انجام دهم، باید از درون خود قصد کنم که آن را انجام دهم و این کار را اراده کنم، از این رو نیت توجه را بالا می‌برد.

رئیس انجمن قرآن‌پژوهی حوزه ادامه داد: نکته دوم درباره نیت این است که ما قصد خلاف نداشته باشیم و این عمل تداوم داشته باشد. در بحث نیت این مسئله مطرح می‌شود که ما با این کار روزه را باطل نمی‌کنیم و آن را تا آخر می‌گیریم. با نیت ما از حالت قصد باز نمی‌گردیم و چون این کار را پیش از روزه انجام داده‌ایم روی آن می‌ایستیم. ممکن است ما قصد انجام کاری را داشته باشیم، اما در این قصد قاطع نباشیم که فایده‌ای نخواهد داشت و هر آن احتمال خواهد داشت که ما آن کار را رها کنیم، اما با این نیت در قصد گرفتن روزه به قطعیت رسیده‌ایم.